

עין איה על שבת ב ז

<< . עין איה על שבת . ב . ז . >>

(שבת כא:): "תנו רבנן: מצות חנוכה - נר איש וביתו, והמהדרין - נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין: בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא, פליגי בה תרי אמוראי במערבא: רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבדא. חד אמר: טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסים, וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאים, וחד אמר: טעמא דבית שמאי כנגד פרי ההג, וטעמא דבית הלל 'מעלין בקודש ואין מורידין'. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שני זקנים היו בצידן אמד עשה כבית שמאי ואחד עשה כבית הלל, זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי ההג וזה נותן טעם לדבריו ד'מעלין בקודש ואין מורידין'."

הנצחון שנתן ד' ביד עבדיו הכהנים שנתגברו על היונים, שבקשו לא רק לעקור את עם ישראל ממעמדם החומרי כי אם [לעקור] את תכונת החיים שישראל מודיעים בעולם, שהם צריכים להיות על פי שרשי התורה, שתהיה הטהרה והצניעות המטרה הראשית בחיי המשפחה, ואהריהן ימשכו יתר המדות והדיעות הישראליות - זה שנאו עם היונים, וראו בזה צר ואויב לתרבותם הם, שהעמידו לנס [את] עליצת החיים והנאותיו הגופניות והדמיוניות, על כן היתה שנאת היונים רבה מאד לתורת ישראל.

והנה כפי דרך המיצוע הנוהגת באיש הישראלי, אף על פי שאינו מצויין, מכל מקום בחיי המשפחה מוכר האור העברי, הסוהר והצניעות, האמן וכל המדות המסתעפות מזה לטובה, ניכרים יפה לשם ולתפארת בכל בית בישראל המתנהג על פי דרכי התורה והמצוה, על כן חובת מצות (נר) חנוכה - נר איש וביתו.

תורה חנוכה

כיוון שראו יוונים שאין ישראל מרגישים בגזירותיהם עמדם וגזרו עליהם גזירה מרה ועכורה, שלא תכנס כלה בלילה הראשון מחופתה אלא אצל ההגמון שבמקום ההוא.

כיוון ששמעו ישראל כך, רפו ידיהם ותשש כוחם ונמנעו מלארס, והיו בנות ישראל בגרות ומזקינות כשהן בתולות, ונתקיים עליהם (איכה א ד): "בתולותיה נוגות והיא מר לה", והיו יוונים מתעללים בבתולות ישראל.

ונהגו בדבר הזה שלוש שנים ושמונה חודשים, עד שבא מעשה של בת מתתיהו כוהן גדול שנשאת לבן חשמונאי ואלעזר היה שמו. כיוון שהגיע זמן הסעודה נתקבצו כל גדולי ישראל לכבוד מתתיהו ובן חשמונאי, שלא היו באותו הדור גדולים מהם.

וכשישבו לסעוד עמדה חנה בת מתתיהו מעל אפיריון וספקה כפיה זו על זו וקרעה פורפירון שלה ועמדה לפני כל ישראל כשהיא מגולה, ולפני אביה ואמה וחותרה.

כיוון שראו אחיה כך, נתביישו ונתנו פניהם בקרקע וקרעו בגדיהם, ועמדו עליה להורגה.

אמרה להם: שמענו אחיי ודודי! ומה אם בשביל שעמדתי לפני צדיקים ערומה בלי שום עבירה, הרי אתם מתקנאים בי, ואין אתם מתקנאים למסרני ביד ערל להתעלל בי?! הלא יש לכם ללמוד משמעון ולוי אחי דינה, שלא היו אלא שניים, וקנאו לאחותם והרגו כרך כשכם, ומסרו נפשם על ייחוד של מקום ועזרם ה' ולא הכלימם. ואתם חמישה אחים - יהודה, יוחנן, יונתן, שמעון ואלעזר, ופרחי הכהונה יותר ממאתיים בחור. שימו בטחונכם על המקום והוא יעזור אתכם, שנאמר: "כי אין מעצור לה' להושיע" (שמואל א יד).

ופתחה פיה בבכייה ואמרה: ריבוננו של עולם! אם לא תחוס עלינו, חוס על קדושת שמך הגדול שנקרא עלינו, ונקום היום נקמתנו.

באותה שעה נתקנאו אחיה, ואמרו: בואו וניטול עצה מה נעשה.

נטלו עצה זה מזה, ואמרו: בואו וניקח אחותינו, ונוליכה אצל המלך הגדול, ונאמר לו: "אחותינו בת כהן גדול ואין בכל ישראל גדול מאבינו, וראינו שלא תלין אחותינו עם ההגמון, אלא עם המלך, שהוא גדול כמותינו".

ונכנסנו עליו ונהרגנו, ונצא. ונתחיל אחר כך בעבדיו ובשריו, והשם יעזרנו וישגבנו.

ושמעו בת קול מבית קודש הקודשים: כל ישראל נצחו טליא באנטוכיא.

כן יעשה המקום ישועה בימינו אלה!

כלל הדבר כי ענין מלכות השניה שחיה
חשך ורעה לבלש הכל, והמלכות שאחריו ראה
אחיו דניאל במר משני כי מלכות זה הוא כנגד
חלק הג' שבאדם כי חלק הג' הוא השכל שהמלכות
הזה היה בו החכמה והתבונה וכמו שיתבאר זה
באריכות כי כל ענין המלכות זה שהיו מבקשים
החכמה וכמו שהוא מבורר מן היזנים וכמו
שיתבאר ולכן היו נותנים דעתם על התורה
לבטל אותה מישראל כי לא היו רוצים שתהי
החכמה בפרט שהיא יותר חכמה והיא יותר עליזה
מן החכמה האנושית שהיה להם, כמו שהיא
נתונה שהיא החכמה על הכל, והחכמה הזאת
שהיא על הכל לא שייך אל תאומות כמו שהוא

מהר"ל
נר מצוה

וכי' מפני שיש להם החכמה
יותר משאר אומות והקירוב הזה עצמו היה
גורם שרצו לאבד מהם התורה כי אין גבור
מתקנא אלא בגבור שכחותו ולפיכך רצו לאבד
מהם התורה ולכן אמר כי מלכות שלישית מתיחס
אל חיה שהיא גמר שיש לה ד' כנפים כי החכמה
הוא מתפשט בכל צדין לרוחב ולאורך ואין לה
גבול כלל רק מתפשט בכל מקום ולכן היה
מדמה זה לגמר שיש לו ד' כנפים שהכנפים
מורים על התפשטות בכל ד' רוחות וכבר בארנו
זה במקום אחר וזה מבורר בכל מקום ולכן אמר
על אומה זאת, די תשלט בכל ארשא (דניאל ב'
לס) מאחר כי האומה הזאת יש בה החכמה,
הרי השכל מתפשט בכל העולם כי כך ענין השכל
ולכן כפי מדת השכל היה ממשלתם בכל העולם
והכל היה כפי המדה ולכן המלכות הזאת לא היו
מתנגדים לישראל רק מצד התורה השכלית ומצד
התורה האלקית וכך היה כל ענין מלכות שלישית
לבטל מישראל מעלת התורה האלקית וכל דבר
אלקי בפרט היה רוצה אומה זאת שלא יהיה חיו
לישראל מעלה אלקית וזה אמרם במדרש (ויקרא
רבה יג, ה) ושם הנגר השלישי חזקל זו יין
שהיא חזה וקלה בגזרותיה על ישראל ואומר להם
כתבו על קרן השור שאין לישראל חלק באלקי
ישראל, כי מלכות שלישית אומרת לישראל כתבו
על קרן השור דומא

כולו צריך שיחונך, שיודרך, שיסתגל לההויה הכללית ולמקוריותה. אי אפשר ליסד
מכון של חינוך בעד ניצוץ של האדם, בעד נטף אחד מים החיים שלו, כי אם כל האדם

צריך שיבא לרוממות שאיפתו, וכל האדם כולו בכל ערכיו, בחייו המלאים כל היש
שבחומר וכל היש שברוח, כל החיים שבשעה וכל החיים שבעולם, כל האדם, הוא רק
הוא העומד לספג אל תוכו פתרון גמור ורצוי לחידת העולם והחיים, העוקצת ומכאבת
כל כך. אין תועלת בעקשנות ספקנית, האומרת במרמה, שתתנה תנאים של שוא לבנות
עליהם את קולותיה כלפי האלהים ועולמו, שתתעקש למצא את הנוחם, את הפתרון,
דוקא ברשף הקטן הזה של חיי החושים, הבשר והרוח המוגבל, בחיי השעה החולפים
כצל עובר, לא זו הדרך. החלק חשוב תכבד, הבשר עדין וחביב, הרוח ער ומתנשא,
אבל כל אלה רק אז לגדלם, לדיוס, יבאו, בהיותם שואפים חורחים אל מרכז מהלך
הייתם, שרק בחקיקה אלהית היא בולטת, רק מהמקור האלהי. שקדושי העולם, אדירי
המוסר העליון, אריות הצדק והאמת, מלכי האמונה והתום, מושלי החיים וכוכבי
המות, רוכבי כמות ההויה בשכלם והרגשתם, ברוח עוזו קודש הקדשים המקשקש
לפניהם כזוג, וברעם גבורתם המתרומם מעל כל גבולי זמן ומקום, הם הפוטרים את
עצמם ואת כל העולם עמם מחובות, מצרים וגבולים צרים, ועם זה דוקא הם הם
המבססים את עון החיים ונועמו. הם הם היודעים לתן מדה וקצב לכל חיוב ולכל
שלילה, לכל עונג של גוף ושל נשמה, לכל חמדת עין ולב, הם הם מחוקקי הצדק, רחני
עולם, המתלוננים בצל שדי, הם הם המלמדים לאדם את תוכן חייו, המושלים ביצורם,
המחשבים חשבונו של עולם, ועצתם אמונה לכל האדם.

מהר"ל
נר מצוה